

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НА ЗАСАДАХ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДЕВІАНТНИМИ ПІДЛІТКАМИ

Головна вимога, яка в сучасному суспільстві ставиться до фахівця будь-якої галузі людської діяльності – це вміння мислити творчо, ініціативно, самостійно діяти в нестандартних ситуаціях. Саме тому нова парадигма освіти передбачає впровадження інноваційних педагогічних технологій, в основу яких покладено особистісно-орієнтований підхід, формування у школярів творчої активності, забезпечення їх гармонійного розвитку, навчання і виховання. Завдання вищої школи – підготувати фахівця, готового діяти в будь-яких складних і нестандартних ситуаціях, з різними категоріями учнів. А на допомогу цьому приходять педагогічні виховні технології, які наприкінці ХХ ст. привернули увагу зарубіжної та вітчизняної педагогічної науки. Саме в цей період приходять визнання важливості проблеми використання технологій в освіті.

Вагомою гострото при здійсненні виховного процесу набуває проблема впровадження основ превентивного виховання, позаяк у сучасному суспільстві все більше з'являється учнів "групи ризику". Оскільки молодь формується в складних соціокультурних умовах економічних і політичних суперечностей, невірноваженості соціальних процесів, криміногенності суспільства, у підростаючого покоління з'являються прояви девіантної поведінки. Завдання педагогів, психологів та вихователів – більше приділяти уваги учням, схильним до проявів девіантної поведінки; впроваджувати у виховну діяльність основи превентивного виховання та різноманітні виховні технології, які допоможуть усунути прояви асоціальної поведінки та запобігти її проявів у підростаючого покоління різних вікових груп.

Проблеми технологізації педагогічної освіти присвятили свої роботи такі вчені, як А. Алексюк, В. Безпалько, В. Гузєєв, І. Зязюн, О. Пехота, С. Поляков, О. Савченко, Г. Селевко, П. Сікорський, М. Чошанов та ін. Особливості превентивного виховання цікавлять багатьох сучасних педагогів та дослідників даної галузі науки, серед них можна виділити: О. Безпалько, Л. Відмиш, Л. Кондрашова, В. Оржеховська, І. Пінчук, В. Попов, І. Пономаренко, О. Пилипенко, Н. Тарасевич, М. Шакурова, Ю. Янченко та інші.

Наше завдання – проаналізувати та виокремити особливості підготовки студентів педагогічного університету на засадах технологічного підходу до організації превентивної діяльності з девіантними підлітками; розкрити сутність технології превентивної діяльності з такими підлітками.

Термін "технологія" походить від грецького *techno* – мистецтво і *logos* – наука, вчення. Тобто "технологія" – це наука про майстерність, мистецтво здійснювати виробничий процес. Технологічний процес завжди передбачає певну послідовність операцій з використанням необхідних засобів і умов. Поступово зміст поняття "технологія" розширився і став уживатися в інших сферах життя.

Звернемося до дефініції поняття педагогічна технологія сучасниками. Серед них значний внесок у трактування даного поняття внесли В. Безпалько, О. Бугрій, В. Волканова, І. Дичківська, М. Кларін, О. Пехота, О. Пометун, Г. Селевко, А. Факторович, В. Юдін та ін.

До трактування поняття "педагогічна технологія" існує декілька підходів:

- науково доцільне трактування: педагогічна технологія як частина педагогічної науки, яка вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання (Г. Селевко, О. Пехота, Н. Щуркова та ін.);
- організаційна концепція: педагогічна технологія як спосіб організації, модель навчального процесу, що гарантує отримання запланованого результату (В. Гузєєв, М. Чошанов та ін.);
- інструментальний підхід: педагогічна технологія як інструментарій освітнього процесу, як система указів, які повинні забезпечувати ефективність і результативність навчання (В. Безпалько, Б. Ліхачев та ін.).

За усієї багатогранності та змістової наповненості різноманітних визначень, не можна не помітити, що вони не дають достатньо чітких умов для розмежування основ розв'язання понять "педагогічна технологія" та суміжних, близьких по смислу педагогічних категорій.

Можна сказати, що перший етап дискусії про сутність освітніх технологій завершився у 1986 році за участю ЮНЕСКО, після чого це поняття все впевненіше інтерпретувалося в науковій літературі. У глосарії термінів ЮНЕСКО поняття "педагогічна технологія" трактується як системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів в їх взаємодії, які ставлять своїм завданням оптимізацію форм освіти. Педагогічна технологія дає відповідь на запитання, як, яким чином (методами, прийомами, засобами) досягти поставленої педагогічної мети, установлюючи порядок використання різноманітних моделей навчання [2]. Це визначення, на нашу думку, найбільш адекватно відображає суть явища. Такої думки дотримуються учені: В. Бондар, С. Гончаренко, А. Нісімчук, О. Падалка та інші.

Ми підтримуємо думку вчених І. Бежа, В. Іової, О. Когут, С. Полякова та інших, які намагаються серед значної кількості педагогічних технологій виокремити виховні технології.

Так, О. Когут та його колеги виховну технологію розуміють як єдність взаємопов'язаних елементів: цілей, тобто сукупності тих ідей, заради яких вона створюється; суб'єкта, який організовує реалізацію цілей; діяльності; середовища системи; управління, яке забезпечує інтеграцію перерахованих компонентів у цілісну систему [2, с. 15].

Відмінною є думка С. Полякова. Виховна технологія в його розумінні – це засіб виховання, який дозволяє досягти лише певних цілей виховання [4, с. 3]. Певні види виховних технологій (колективна творча справа, тренінг спілкування, імітаційно-ігрові, діалог "педагог-вихованець" тощо) дослідник визначає як педагогічний феномен [4, с. 13].

Ми дещо не погоджуємося з такою думкою і вважаємо, що в досвіді сучасної школи накопичений величезний арсенал різноманітних виховних методичних засобів і організаційних форм, але вони не підпорядковані єдиній меті. Кращі виховні технології мають певну структуру, яка характеризується наявністю таких технологічних компонентів та підструктур:

- педагогічні цілі, які виходять із задач соціального виховання і які враховують актуальні потреби й цілі членів організації;
- концептуальна основа, яка включає сукупність ідей і програм роботи щодо реалізації цілей;
- підсистема відносин між усіма учасниками виховного процесу та навколишнього середовища;
- управління, яке забезпечує інтеграцію компонентів у цілісну систему;
- комплекс методичних виховних засобів відповідно до поставлених цілей.

Таким чином, виховну технологію ми визначаємо як спосіб діяльності, взаємодія суб'єкта з об'єктом, комплекс засобів діяльності вихователя як суб'єкта виховного процесу, що спрямований на досягнення виховної мети та вдосконалення педагогічної діяльності. Серед значної кількості виховних технологій у контексті нашого дослідження слід приділити належну увагу таким освітньо-виховним технологіям, як:

- превентивній діяльності педагога (Л. Кондрашова, А. Сманцер);
- особистісно орієнтованому вихованню (Е. Бондаревська, І. Якиманська)
- здоров'язберігаючим технологіям (О. Ващенко, С. Свириденко);
- співробітництву і співтворчості (В. Безпалько, С. Поляков);
- імітаційно-ігровим (В. Гузєєв, Л. Кондрашова, Л. Савченко);
- колективного творчого виховання (І. Іванов, О. Когут);
- створення ситуації успіху (А. Белкін, О. Пехота).

Застосування й упровадження в практику роботи з девіантними підлітками всіх вище зазначених технологій має вагомий вплив на розвиток особистості неповнолітніх. Але вважаємо за доцільне більш детально проаналізувати технологію превентивної діяльності педагога. Технологія превентивної діяльності вихователя, класного керівника, учителя орієнтована на особистість, на розкриття сутнісних сил неповнолітніх, виявлення схильності його до прояву асоціальної поведінки взагалі та девіантної зокрема. Превентивна діяльність, як ми вже зазначали, завжди спрямована на особистість конкретного школяра, який має схильності до прояву агресії, порушення дисципліни, вживання тютюну, алкоголю, наркотиків.

Педагог повинен уміти виявити проблемне поле девіантної поведінки підлітка, прогнозувати та проектувати можливі варіанти розвитку такої поведінки, впливати на споживчо-мотиваційну сферу дитини, викликати бажання до самовдосконалення та вироблення стійкості при спокусі до проявів девіантної поведінки, приводити в дію внутрішні регулятивні механізми [5, с. 171].

Особливості здійснення технології превентивної діяльності знаходимо в працях Л. Кондрашової, В. Оржеховської, А. Сманцера та Е. Рангелової.

А. Сманцер та Е. Рангелова педагогічну технологію превентивної діяльності визначають як "інтегральний різновид соціальної та педагогічної технології" [5, с. 171]. Основними компонентами технології превентивної діяльності є: діагностика проблеми, пошук рішення, зміст, методи та прийоми вирішення проблеми, результати та його оцінка.

Технологія превентивної діяльності здійснюється поетапно:

I етап – виявлення неповнолітніх з проявами девіантної поведінки та причин, що спонукають підлітків до недисциплінованості, порушення дисципліни. Вживання наркотичних речовин, тютюнопаління тощо.

II етап – прогнозування та моделювання плану вирішення проблеми. На цьому етапі важливе місце займає формування мотивації школярів, визначення

критерії оцінки її поведінки, стимулювання та закріплення позитивних якостей у поведінці підлітків. Доцільним також є складання індивідуальних програм роботи для кожного такого підлітка.

III етап – пошук шляхів вирішення проблеми, пов'язаний з девіантною поведінкою. Для цього на основі діагнозу ставиться мета, у відповідності з якою виділяються конкретні завдання діяльності педагога. Для успішного вирішення проблеми, педагог повинен мати необхідні знання й уміння здійснювати превентивну діяльність, використовувати відповідні методи превентивної діяльності.

IV етап – безпосередня навчальна та виховна діяльність по вирішенню виниклих проблем, учитель застосовує необхідні засоби та методи спільної роботи з учнями для вирішення складних проблемних ситуацій.

V етап – включає оцінку рішення поставленої проблеми і рефлексію отриманих результатів, застосування методів і засобів превентивної діяльності.

VI етап (заключний) – планування та прогнозування превентивної роботи з школярами, які порушують норми та правила поведінки, виявлення тенденцій розвитку проблеми [2; 5].

Педагогічна технологія реалізується різноманітними методами. Метод у педагогічній літературі трактується як шлях, спосіб досягнення поставленої мети. А. Сманцер у практиці превентивної діяльності виділяє загальні та спеціальні методи.

Таким чином, розглянута технологія превентивної діяльності дозволяє педагогові успішно організувати превентивну діяльність, спрямовану на запобігання, профілактику та прояви девіантної поведінки підлітків.

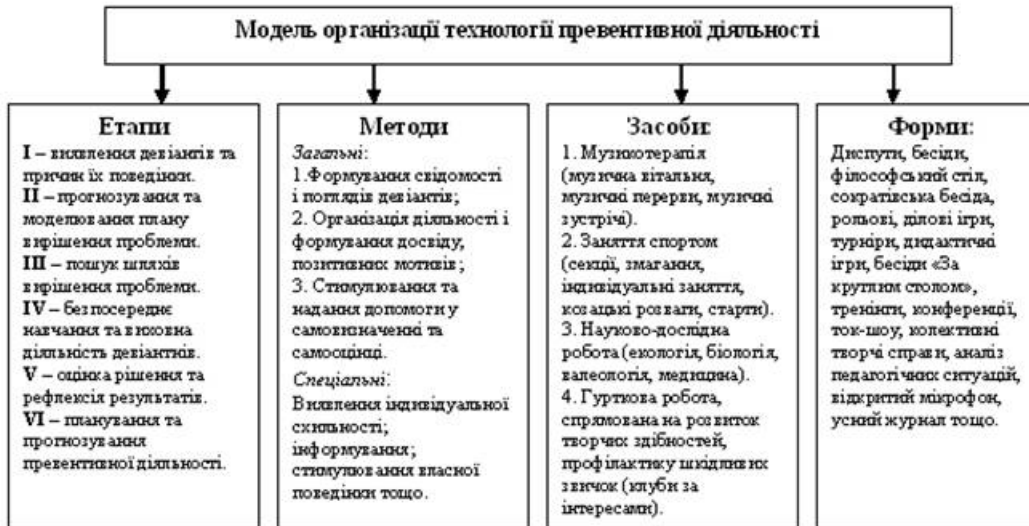

Рис.1. Модель організації технології превентивної діяльності

Для успішного здійснення превентивної діяльності педагогу важливо знати не тільки особливості підліткового віку, прояви девіантної поведінки, причини її виникнення, але й розрізнати типологію девіантних підлітків. У роботі з такими підлітками необхідний диференційований підхід його ефективність залежить безпосередньо від урахування педагогами типологічних особливостей, властивих цій категорії школярів.

Типологізація девіантної поведінки пов'язана з труднощами, оскільки будь-які її прояви можна вважати як девіантними, так і недевіантними: усе визначається нормативними вимогами, на основі яких вони оцінюються. У педагогічній літературі відсутня єдина загальноприйнята типологія девіантних підлітків. Це негативно позначається на виборі форм і методів індивідуально-виховної роботи з ними. У психолого-педагогічній літературі виділяють наступні підходи до типології девіантних підлітків:

- аналіз мотиваційної сфери особистості (В. Галузинський, М. Неймарк);
- спрямованість особистості неповнолітнього, вивчення його сім'ї та оточення (В. Оржеховська, О. Пилипенко, Г. Кашкар'єв, С. Кириленко);
- стиль виховання в сім'ї (М. Буянов, І. Мінковський, І. Фурманов);
- у залежності від факторів, які сприяють розвитку девіантних форм поведінки (А. Бандура, А. Кочетов, Р. Уолтерс);
- у залежності від типу акцентуації характеру (К. Леонгард, А. Личко)
- у залежності від впливу субкультури (Т. Корнілова, А. Райс);
- у залежності від різноманітних детермінант дезадаптації (В. Вороб'їова, Н. Коновалова, Н. Максимова);
- у залежності від сформованості рефлексивності та соціалізованості (І. Пономаренко, А. Розов);
- ситуативний характер проявів девіантної поведінки (R. Dreikurs).

Знання типології девіантних підлітків надасть можливість майбутнім педагогам будувати виховний процес диференційовано, знайти індивідуальний та гуманний підхід до кожного девіантного підлітка окремо. Відповідно до типології поведінки девіантних підлітків, знання особливостей здійснення технології превентивної діяльності ми можемо побудувати її модель, що дозволить більш наочно подати основу цієї технології (Рис.1).

Ця модель дозволяє педагогові здійснювати превентивну діяльність з девіантними підлітками у виховному процесі як на уроках з різних навчальних предметів, так і в позаурочний час; також розкриває структуру технології, яка характеризується наявністю відповідних технологічних компонентів таких, як етапи здійснення технології, методи, засоби та форми.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Сучасний педагог повинен володіти певними знаннями, уміннями, навичками, особистісними якостями, що допоможуть йому здійснювати превентивну діяльність.

Технологія педагогічного процесу повинна бути спрямована на те, щоб духовна діяльність підлітків сприяла усвідомленню ними власного "Я", свого місця в житті, допомагала б йому зберегти власну індивідуальність не дивлячись на зовнішні обставини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іова В.Ю. Інноваційні методи виховання: Навчально-методичний посібник /В.Ю. Іова, Л.В. Красномоєць. – Кам'янець-Подільський: ПП "Медобори-2006", 2009. – 272 с.
2. Когут О.І. Інноваційні виховні технології / О.І. Когут, Л.О. Юзефік, О.І. Тимчишин. – Тернопіль: Астон, 2009. – 352 с.
3. Кондрашова Л.В. Превентивная педагогика: учебное пособие / Л.В. Кондрашова. – К.: Вища школа, 2005. – 231 с.
4. Поляков С.Д. Технологии воспитания: учебно-методическое пособие / С.Д. Поляков. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 144 с.
5. Сманцер А.П. Превентивная педагогика: методология, теория, методика / А.П. Сманцер, Е.М. Рангелова. – Минск: БГУ, 2008. – 263 с.

Подано до редакції 12.04.10

РЕЗЮМЕ

У статті розкривається сутність поняття "виховна технологія", проаналізовано різноманітні підходи до трактування даного поняття та подано власне визначення. Розкривається сутність та зміст технології превентивної діяльності з девіантними підлітками, її етапи, методи та основи типологізації підлітків з проявами асоціальної поведінки. Також подано модель організації технології превентивної діяльності з девіантними підлітками.

Ключові слова: виховна технологія, превентивна діяльність, етапи технології превентивної діяльності, модель організації технології превентивної діяльності.

Ю.С. Кулинка ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА К ОРГАНИЗАЦИИ ПРЕВЕНТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С ДЕВИАНТНЫМИ ПОДРОСТКАМИ

РЕЗЮМЕ

В статье раскрывается сущность понятия "воспитательная технология", подан анализ разнообразных подходов к трактовке данного понятия и представлено собственное определение. Раскрывается сущность и содержание технологии превентивной деятельности с девіантными подростками, ее

этапы, методы и основы типологизации подростков с проявлениями асоциального поведения. Также представлена модель организации технологии превентивной деятельности с девиантными подростками.

Ключевые слова: воспитательная технология, превентивная деятельность, этапы технологии превентивной деятельности, модель организации технологии превентивной деятельности.

J.S. Kulinka
TRAINING STUDENTS IN TERMS OF THE TECHNOLOGICAL APPROACH TO ORGANIZATION OF PREVENTIVE ACTIVITY WITH DEVIANT TEENAGERS

SUMMARY

The article reveals the essence of the notion "educational technology"; analyzes different approaches to interpretation of the notion and presents author's definition. It reveals the essence and contents of the technology of preventive activity with deviant teenager, its stages, methods and bases of typology of teenagers with asocial behavior manifestations. It also presents an organizational model of the technology of preventive activity with deviant teenager.

Keywords: educational technology, preventive activity, stages of the technology of preventive activity, organizational model of the technology of preventive activity
